

Kat. Komp.

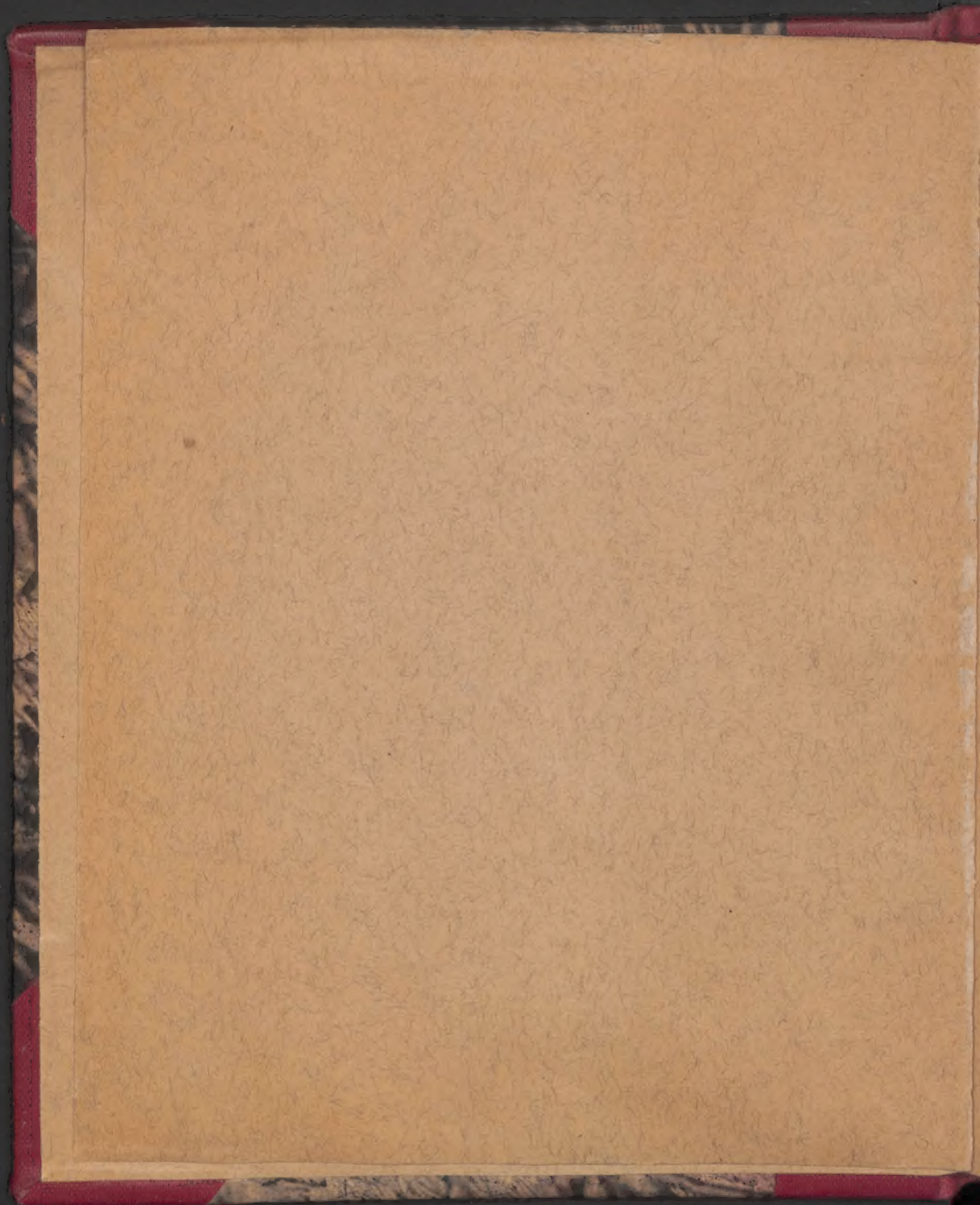
43823

Mag. St. Br.

43828
I

Wm. H. Jones

D W A S E K R E T A

Doświadczone, y dziwnie skuteczne.

P I E R W S Z Y

Do uleczenia Ludzi, ná różne choroby
utyfkuiących.

D R U G I

Ná prezerwátywę bydlá temi czásy gęsto w Polfcze
odchodzącego,

Z

Języka Angielskiego, y Nie-
mieckiego

P R Z E T Ł U M A C Z O N E.

á

z prąwdziwey ku Oyczyźnie y Ziomkom swoim miłości

K O M M U N I K O W A N E.

Roku 1747.

przez

J. Z. R. K.

Sinè fíctione didici, sinè invidia communico. Sapientia 7. 7. 13.

438281

Zdanie o tym Lekarstwie y o Inwentorze tego, Biskupie Berkley (w Fizyce dziwnie biegłego) wypisane przez Autora Książek w Hradzie, Fráncuskim Językiem co Miesiąc wychodzących y publikowanych pod Tytułem: *Juornal Universel*, w Roku 1745, w Listopadzie, pagina 370.

CO Lekarze, y Aptekarze mają w mocy, y skutku, tylko do proporcji rzad-
cya ohydzać, y inwektywować na kosei y kosztów, ale że liczba takich lu-
dzi, nie jest przewyższająca, a do tego
Receptę to wszyscy w państwie paniewasz każdy człowiek, a dopiero
ści ludzie, większa nie równie mają rá- Chrześcianin za najpierwszy, y najpryn-
cya oddawać dzięki Bogu, y życliwie cypalniejszy cel y koniec akcji swoich po-
czynić. apprekacye wstawionemu Jego czynić sobie powinien bliżnim swoim,
Autorowi. Malo! na się przydadzą odtąd bydź pożytecznym; J. X. Berkley, nie sa-
wszelkie lekarstwa, y wszelkie Dyscyputów dzt za rzecz słuszną żeby tak mała y
Hipokratesa, y Galena preskrypcye, iezeli miatka objekcya, miała go odstraszyć, od
ludzie tak będą uważni y roztropni, że publikowania tak skutecznego, iako pro-
trzymać się będą szczególnie tej rece- stego lekarstwa, ktorego skutki naj-
repty, która im przepisane użony y mito- większego podziwienią godne, do
siedlny ten Biskup. To Remedium bestie tych czas naszymu były tajemnie He-
cznie nazwał się może powszechnie y uni- misserowi. Godny Author, który nam
wersalne, nie tylko przeto że enoty tego zaleca używanie tego cudownego
zciągała się do wszelkich ludzi chorob y lekarstwa; y ktory go, z zapadłych
niemocy, ale też y z tej rácyi, iż mat- Amerykańskich Antypodów; do naszej
rzyo z ktorey się czynić może, po całym przemość Europy, jest człowiek rządzący
znayduie się świecie. A do tego każdy godności, y niekomparowanej nauki,
człowiek może go sam sobie preparować, który z nieporównanym o dobrą plemie-
y to za tanie pieniądze, y prawie za nic. nia ludzkiego pomnożenie staraniem, ta-
Práwda że z tej samej ostatniej konjy- rzy wszelki dowcip y naukę, ktore, re o
derácii, to Remedium utraci podobno dobro pospolite żarliwość czynią pożyte-
kredyt, u takich ludzi, ktorzy rzeczy nie czynią
estymują ani im żadney nie przypisują

3553.B.38/39

czna. Zawołany Fizyk; a co większa: le-
dwo równego mądry Filozof! (dwoia-
kie talenta, ledwie gdzie razem złączo-
ne y zjednoczone:) zkonwinkowany wprzod
w sobie samym, o rzetelności y skutku
tego lekarstwa, przez posernioną pomyśl-
nych experyencji probę, w głębokiej nau-
cie natury, doszedł sposobu, którymby ex-
peryencje własne, mógł stosować, y po-
ciągnąć do Aforyzmów, które ie zupeł-
nie explikują y tłumaczą, y takim proce-
derem potrafił te experyencje, coraż in-
czyej wartywać, y w inszych okoliczno-
ściach próbować, naitadując srodze rozsą-
dnie chorób wszelkich Analogia. Expe-
ryencja jest nâylepszym lekarzem. To pra-
wda, ale nie każdemu się dostało, tak po-
myślnie, iako J. X. Berkley radził się y
konsultował tego Profссора, ani tak z
iego profitować lekcyi. Tak się rostopnie
y mądrze w tej mierze sprawił, ten uczo-
ny Biskup, że mu y te y następujące pozo-
mne wieki, wszelką winny wdzięczność,
ktorą nie tylko teraz, ale y napotym wy-
znawał będa, zrekognicya w rekompen-
sę za iego hojne starania y uczone trudy
y pracę.

Jakoz czytać Jęgo Księgę niemożna
upatrywać bez podziwienia Jęgo głęboką
Teoryą, która fundując się niestannie
na experyencji, tak należycie explikuje ra-
cye, y consequencye, Źconomia anima-
lis; Analysis Chemiczną, zieleń drzewor-
ganizacya, naturą ich soków, przymia-
ry solne, olejne, balsamiczne, &c. &c.
Principia incontestabilia, y obserwacje,
odmienności nie podlegające w nauce le-

karckiej, wszystko to pokazuje na oko, że
zbawienne skutki, które codziennie spra-
wia woda żywiczna w tyłu pacjentach y
w chorobach różnego Rodzaju, są sprawa-
wane przez przymioty solne, y olejne,
które się w żywicy znajdują. Lubo te-
media zwykły bywać dla chorych tylko:
przecież miłosierdny y uczony ten Prálar;
rekomenduje używanie wody żywicznej,
tym nawet; którzy żadney w sobie nie czu-
ią choroby znaczney y doświadczoney, al-
bowiem iá woda zbawienna, oprócz tego,
że ma moc uleczenia, wszelkiey choroby,
ieście do tego; dziwnie pomaga do konser-
wacyi zdrowia. Jest to doświadczone pra-
servativum ná infekcye, zarazy, y złe pa-
wietrze, a nawet; że tak rzekę: y staro-
ści nieuleczoney pomaga, przeto: że kre-
w ożywia, y wigor mu przywraca; Co ów
Filozof dawny; po dachach y gankach
wolał wszystkim głosem, do swych Ziom-
ków: Pamiętajcie abyście dobrą Dzie-
ciom dawali edukacyą, to iá chciałbym
(mowi W. X. Berkley) z wysókiey ia-
kiey góry, głosem tubálnym wolał do
wszystkich ludzkościących, a mianowicie
do chorych y Pacjentów całego świata o-
kręgu: Pićcie co żywo, pićcie wodę
żywiczną.

Nie tylko J. X. Berkley, tak bardzo
wychwala, to dziwne specificum ná wia-
sney fundując się experyencji: Anglia ca-
ła, Hibernia, Szkocya, Hollándya, y ca-
łe Nederlandy, w których krajach woda
żywiczna, stała się modnym, y nawet
między Damami likworem, zgadza się
z nim, w tych nie exagierowanych po-
chwá-

okwalaby jeżeli ta moda potrwa; iako sie
duzo zabiera, to z czasem, w dyk edy-
poydzie Kawy, zbyteczne używanie, y te-
go z piekta rodem likworu, który nazy-
wają Jastownicą wodą, (co Author
Hollender mowi: o tej Wodce, to ia
Polak bezpiecznie aplikować moge
zbytecznie używanej gorzałce) Tebo-
wiem dwaakie, corrosiva. Kawą y wod-
ką, dziwnie alteruiące zdrowie ludzkie,
iako codzienną uży experyencya. Na o-
statek uczony Author, Księgę swoją na
tej kończy obserwacyi, która godną jest
wielkiej uwagi, (zwłaszcza u Polaków:
którzy dla Sąsiadów z Turkami
w ustawicznym morowego powie-
trza znaydują się niebezpieczeństwie)
Naturą prawi y Analogia rzeczy: złą-
czona z nadprzyrodzonemi Wody żywi-
czney skutkami, we wszelakich, wszel-

kiego rodzaju febrach, czyni nie-pewnym,
ze nawet musi być skuteczną na złe mo-
rawy powietrze, y iako antidotum po-
przedzające, y iako remedium uleczające.
W tej suppozycyi, czyby trudno było u-
czynić próbę nabydletach, y inwentarzach,
które rzyścami w całej prawie Europie
temi czasą od trzech lat niszczenia y
zdychała; niewypowiedzianą zrad ludzi
ubogich ruiną, y dezolacją. Gdyby pro-
ba udać się mogła; iako jest łatwo doyle
experyencyi, tedy godzienby był ten uczo-
ny y miłośnierny Práta; żeby mu niyb dru-
giemu Józefowi; Egiptu Salvatorowi,
złote wystawiono: statuy; w tych wszyst-
kich krájach, gdzie takowa Boska, tak su-
rowo panuje, y ludzi ubogich do ostatniey
przyprawdza mi:cy. Poty Author Ho-
lenderiski, następnie Excerpt Książki
Angielskiej.

I N F O R M A C Y A.

O Cnotach wielkich, y znakomitych skutkach Wody żywicznej, w Ame-
ryce zwykłe zażywány, (Eau de Goudron po Fráncusku rzeczony)
wzięta y zkompendyowána, z Książki obszerniejszey Angielskiej JE-
RZEGO HERKLEY Biskupa Cloyneńskiego; w Dublinie w Irlandyi;
pod Tytułem Siris. Roku 1745. trzecią Elekcyą wydany.

NA niektórych mieyscach w Amery-
ce robią Wodę żywiczną tym spo-
sobem; pługarce wody zimney
wleją na takowąż porcyą żywicy; y
potym mieszaia oboie w naczyniu,
które się potym ma dać ustać, aż poki
żywica nie spadnie na dół naczynia. Za
kardym ulaniem szklenicy tej wody
uklaryfikowány; trzeba dołąć flaszki
nową świeżą y zimną wodą w teyże

samey co ubyło, porcyi, za każdą ra-
zą potrząsając flaszą y mieszaiać is-
dno z drugim, a potym czekając co-
kolwiek, pokł się nie ustoi. Y tym spo-
sobem trzeba powtarzać za każdą
szklenką którą się pić będzie; poty, po-
ki woda należycie przeniknioną nie-
będzie, żywica; co się po zapachu, y po
smaku dostatecznie poznać może. Ale
ze ten sposób robienia spráwnie tę
kompo-

Kompōzytą, w mocy, różnemi stopnia-
mi odmienną; mnie się bardziey podo-
ba, ten drugi niżej opisany sposob.
Wley cztery pulgarce zimney wody,
na jedno pulgarca żywicy; mieszay
jedno z drugim tyszka drewnianą albo
kilem płaskim przez 5. lub 6. minut;
zátym naczynie dobrze należycie za-
kryte y opatrzone; niech się przez 48.
godzien ustawa, żeby żywica miała
czas, na spodzie naczynia osieść. Po-
tym nieruszając bynáymniey naczynia,
a pianę y szumowiny zebrawszy, od-
lać; cokolwiek jest klarowney wody
w butelki do zazywania destynowane,
y dobrze czoapkami zatykające się; żywi-
ca w naczyniu pozostała; iuż odtąd
traci moc wszelką swoię; co do tego
trunku lekarskiego, ale do inszych zwy-
kłych potrzeb; może się jeszcze przy-
dać. Tę proporcya czynię teraż mo-
cnieyszą; niżem przepisał w pierwsey
edycyi, gdyż przez ustawiczną expe-
ryencyą doszedłem; że mieszając ją
przez 5. lub 6. minut (byle należycie
piana y szumowiny były zbierane,
y woda była klaryfikowana) lepiey
służy y pomaga. Ponieważ w naszych
Kolonjach *Angielskich w Ameryce* bę-
dących, zazywają tey zimney Infuzyi;
za przerwatywę; lub lekarstwo pre-
parujące w ospie; chciałem y ja pro-
bować tego lekarstwa Cudzoziemskie-
go nad Ziemi kami mými, kiedy w *An-
glii* gwałtownie szczyła się ospa; i-
akż zupełney moiey nadziei kore-
spondował sukces. nie było bowiem;
ani jedney Osoby z tych co zazywali

5
tey moiey recepty, któraby albo nie-
szła zupełnie tey zarazy, albo z nię nie
wyszła pomysłnie. To osobliwsta, w
jedney Familii było 7. dzieci ospą zara-
żonych, sześcioro szczęśliwie przebyło
chorobę, a siódme ostatnie. życia po-
strádało; przeto, że tego trunku ztrzy-
mac niemogło. Siła bardzo osób od
tey zarazy przerwowało się używa-
niem tego likworu; siła zaś szczęśliwie
ospę przebyli, nawet y takich siła, kto-
rzy chęć koniecznie nabyć y dyskre-
tnie przebyć ospę, musieli przerwać u-
żywanie tey infuzyi. Oblerwowałem
ciekawie, że ią każdy używać może
bez náymnieyszego niebezpieczeństwa;
y iak długo kto chce, y to nie tylko
przed chorobą ale nawet y w samey ko-
żdęy chorobie. Sposob używania jest
taki. Trzeba ną częzo wypić jednę
kwartę rano, a drugą wieczorem, mo-
że jednak miarę odmieniać, mając
wzgląd na stan, y ná lata Pacjenta,
byłé ią zawiże naczęzo używać y dwo-
ma godzinami przed obiadem; tudzież
we dwie godziny po wieczery. Atoli
(*qualitas y quantitas*) Przymiot y mia-
ra może byđ wárywana według zo-
łádká więcey lub mniey mocnego.

Mniey wody, lub woda bardziey
mieszana, spráwuie likwor mocniey-
szy, przeciwnie; zaś będzie słabszy,
kiedy náleie więcey wody y mney ią
zamiesza, kolor tego likworu nie ma
byđ klarownieyszy, od białego winá
fráncuskiego; gdy kto ten likwor piie,
a die poczuie w nim nieśkiego dymu
żywicznego, łatwo osłádzić może, że albo

zła była żywica, albo już zażywana, albo ze Preparacya nienależyta była, lub woda nie dobrze konserwowana. Experyencya samą każdego dostatecznie nauczy w jakiej mierze y jakiej mocy może znieść każdego żołądek: iako y czas do używania naysposobniejszy. Niewidzę jednak żeby w używaniu takiej wody, sam zbytek miał się komu stać niebezpieczny, Konjekturując, że *Remedium* tak skuteczne w ospie, mogłoby być pomocne do naprawienia krwi zalterowanej, zacząłem iey zażywać, do kuracyi wrzodow, y we wszelkich innych affekcyach ciała zewnętrznych: y wszystkie szczęśliwie y pomyślnie, zupełniem uzdrowił. Zachęcony tym sukcessem, odważyłem się poradzić tegoż lekarstwa, we wszelkich chorobach z znaczniejszey krwi korupcyi pochodzących, y uznałem że jest nierównie skuteczniejszy, niż te które zwykły być używane wszelkie inne lekarstwa. Probowąłem daley w situ innych chorobach, jako to w exulceracyi wnętrzności, z wielkimi bólami zmieszaney, w káźlu suchym, złaczonym z wrzodem w płucach, czego były dowodem expektoracye z ropą zmieszane, w Pleurach, czyli w zapaleniu błonki, w Perypneumoniach, &c. Y doznałem że lekarstwo moje, nád to com się mógł spodziewać, było dziwnie skuteczne. Dałem preskrypcyą pewney Osobie od kilku lat febrą różową infestowaney, ażeby tey wody zażywała, kiedy iakie zwykley affekcyi w sobie czuć będzie Symptomata,

iakoż tym sposobem pozbyła się tey cierania pelney affekcyi Różowey. Nigdy w życiu nie takiego nie uznał, coby było żołądkowi ludzkiemu przyzwoitszego nád tę wodę, leczy wszelkie indygestrye y niestrawności, y przywraca appetyt: Ná dychawicę, lub ciężkość oddychania (*Asthmę*) jest niewypowiedzianie skutecznym lekarstwem, komunikuje miłą ciepłość, y prędką cyrkulacyą wszystkim ciała ludzkiego: likworom, bez zbytecznego zapalenia, y tym samym jest skuteczną, nietylko że jest rzecz pectoralná, y Balsamiczną, ale też że jest mocná, ná zwatlenie obstrukcyi w chorobach cachectycznych, y historycznych. Aż jest oraz diuretyczną y umacniającą, przeto: stała się dziwnie pożytecznym lekarstwem ná kamień. Sądzę ją być nie mniej skuteczną w Puchlinie, przynajmniej to upewnić mogę: żem znał Osobę w całym cieie puchlinę mającą, ktorey prągnięcie, uśmierzyło się ná tychmiasł, skoro zażywać tey wody poczęła. Z tego com wyżej powiedział, pokazuje się iawnie, że używanie tey wody, jest pożyteczne we wszelkich chorobach od inflammacyi zewnętrzney pochodzących. Jest oraz y kordyatem. y *Refrigerativum* y *Fébrifugum* (to jest y ożywia, y ochładza, y od febrý uwalnia.)

Łatwo każdy może osądzić, że *sal volatile*, ktorego infuzya nabywa z żywicy, zawiera w sobie wielkie tey recepty cnoty, y skutki. *J. P. Boyle* zawołany Lekarz w Anglii y różni Chymistowie

mistowic od niego poźniejszy, zgadzając się w swoim zdaniu, że *salia fixa*, są poniekąd równe we wszystkich ciastach, ale się to mówić nie może *de salibus volatilibus*; które wcale od siebie się różnią; owoż niemałe łatwiejszego sposobu do separacyi ich; iako ten który się sprawnie przez infuzję żywicy w zimną wodę, którą y z smaku y z zapachu pokazuje się być nią przenikną; dać oczywisty dowód; że przeymnie w siebie partykułki *volatiles* náyczystsze, y náyżywsze tego wegetalnego Balsamu. W przeszłych czasach żywica, od dawnych Fizyków była sądzoną, skuteczną przeciwko truciznom, wrzodom, ukąszeniu żarliwych bestyi, tudzież pomocną Osobom w suchotach będącym, lub gruzolę zaskórnie; mającym, tudzież Paralitykom; y Astmatycznym (dychawicznym) Ale Przodkowie nasi nieznalezli jeszcze byli sposobu; uczynić żywicę lekárstwem niewinnym, y żołądkowi ludzkiemu przyzwoitym, przez taką w zimną wodę infuzję: Robią niektorzy Tyzanny z liściow sosnowych czy iodłowych, które mają Antyskorbutyczną y diuretyczną cnotę: Ale co jest náysubtelniejszego, w soku y treści tych drzew, znayduie się w żywicy. Cnota iey nie tylko się komunikuje do ludzi, ale nawet do samych zioł. *J. B. Swelyn*, w swoim Traktacie o drzewach leśnych z podziwieniem obseruuie, że poimárowanie żywicą głębu dżewka, czyli stopki ziela, przetrzuie zupełnie od koz, y kozłat iadowitego zębu, lubo

inną wszelka materya *viscosa* była by im szkodliwą, Żywicę y Terpetynę w większey lub mniejszey kwocie zbierają ze wszelkich rodzajów drzewa sosnowego y iodłowego, Sol essencyalna tych drzew iest iedną, tak w pospolitey żywicy, iako y w Terpentinie. Żywica, którą taniłość y mnogość zbytnia podana w postpozycyę y lekce wzięcie, z tym wszystkim Balsamem wymienitym być się wydaie, zawierającym w sobie cnoty y skutki wszystkich innych Balsamow; które łatwo komunikuje wodzie, a przez wodę ciału ludzkiemu; a to bez żadney przykrości, lub bólu.

Distillacye żywiczne z drzew sosnowych y iodłowych, czynią część nieposlednią, y liczą się między *species*, których używa Nauka Lekarska; a nie tylko dotąd poki wchodzą w preskrypcye Lekárzow; są zdrowiu ludzkiemu pożyteczne. *Plinius* pisze że iá dawnych Rzymian, z winą mixture czyniono z smołą y żywicą; a *Jonston Medyk* (w Polsce miełzkający) *in sua Dendographia* obseruuie, że spacerowanie w lasach sosnowych iest zdrowe, a to dla partykuł balsamicznych, kteremi áerya taka iest náypełnioną. Każdemu wiadomo, że wszelkie żywice y Terpetyny, są pożyteczne płucom, iako y nákamień, y ná wszelkie obstrukcy. Experyencya zaś nas uczy, że to wszystkie przymioty znaydują się w wodzie żywicznej; a to bez żadnego niebezpieczeństwa, żeby się miała czy krew zapalić, czy żołądek po alterowac.

72
wad. Należy obliwicy iednóak suchoty y dychawiczni z używania iey, wielką y prędką doznają folgę. Według zdania *Theophrasia* żywicę zbierano dawnemi czasy, odrywając skóre z drzew sosnowych, lub incyzyc czyniąc w iodłowych y sosnowych drzewach. Obywatele Gory *Ida* (prawi) odrywali korę z pnia iodłowego, na łokieć od ziemi, ze strony ku stońcu exponowanej. Tenże obserwuje, że z sosny większy, może co rok zbierać żywicę z mniejszey co drugi Rok, z niekczemney co trzy lata, y że nad trzy zbierania więcej drzewo każde wystarczyć nie może. Tenże Autor uważa, to drzewo nigdy razem nie wydaie y frukt y żywicę; lecz tamten w młodości tę zas samą w starości sweiey. Woda żywiczna jest pektoralna y *re-spiratoria* w ostatnim stopniu, y iezeli własney experyencyi dufać mogę, zawierá w sobie náyestymowniejsze przymioty wszelkich Balsamow, jako to *Pernan'skiego*, *Toluń'skiego*, *Kapiweń'skiego*, á nawet y Balsamu *Galaad* rzeczonego: mianowicie w dychawicy, w pleurze, w obstrukcyach, w exulceracyach wewnetrznych. Dociekłem takżę tego; że żywica zmieszana z przasnym miodem, jest doświadczonym lekárstwem na kaszel. Zwyczajnie wszelkie Balsamy przeciwnie się bydzdają żołądkowi, z tym iednak zupełnie sympatyzuie Woda żywiczna ani nic takiego na świecie nie widzę: coby mu było nad nią do fortyfikowania zdolniejszego. Głupstwo bezpo-

zumnych ludzi, mierzy cenę rzeczy, ichże rzadkością; lubo widziemy: iż Opatrność Boska nieskończona, tak umiarkowała, iż rzeczy náypożyteczniejsze, są prázdo znalezienia náyłatwiejsze. Między Balsamami dla swoich przymiotow medykainych estymowanymi, żywica ma miejsce nie posłednie, jest albowiem Balsamem wysmienitym, sam iey zapach mocny, pokazuje oczywiscie że ma *qualitates activas*, á olej iey; pokazuje, że do utrzymania tych przymiotow jest zdolna, za grosz będzie siła żywicy, á Balsam *Judeyski*, choć się go náywięcej zrodzi, na samym miejscu, płaci się dwa razy tyle co srebrá záważy, á do tego náylepszy Balsam *Judeyski* zbiera się tylko z samego pnia, y to iestazę zwykli go przepkupnie fałszować, mieszając go z żywicą y oleiem Terpentynowym, komparuiaz tedy skutki wody żywicznej ktorych przez moją codzienną doświadczylem experyencyą, ze skutkami, ktore zwyczajnie przypisują *Judeyskiemu*, czy *Galaad'skiemu*, czy *dela Mecque* rzeczonemu (gdyż temi trzema Imionami tenże Balsam mianować zwykliśmy) zupełnie iestem w sobie wyperśwadowany, że ten ostatni Balsam tak kosztowny, nie w sobie więcej nie ma, coby się nieznáydowało zupełnie w Wodzie żywicznej.

Woda żywiczna, ma w sobie przymioty Stomachalne y Kordyalne *Elixiru Proprietatis*, Essencyi nazwaney *de Stougon*, y siła innych *Tinctur* y *Extradaw*, z tą różnicą, że: gdzie, bezpie-

ceniey sprawuie skutki. Rzecz iest u-
wagi godna, że najlepszą Terpentyną,
lubo w wielkim zostajaca kredycie, dla
swoich przymiotow oczyszczajacych,
przeciez, dla swoiey konnaturalney go-
rącości sprawuie inflammacye. Zás *Spi-
ritus acidus* który gorę bierze, w Wo-
dzie żywicznej, czyni ią ochładzającą
w używaniu bezpieczną. Prawda że o-
dey powietrzny Terpentyny iest oszu-
szający, utwierdzający, y dziwnie *An-
trodinus*, kiedy ią zewnetrznie przykła-
dają na rany, y wrzody, niemniey iest
zbawienny w oczyszczeniu duktow u-
ryny y w uleczeniu tamicznych wrzo-
dow, atoli, przymiot y własność, któ-
rą ma osłabienia zbytecznego, sprawuie,
że wzięta wewnetrznie, czasem stá-
je się szkodliwą. Woda zaś żywiczna
nie sprawuie tych złych skutkow. Przy-
mioty restaurujące, pectoralne, y anti-
gysteryczne wszelkich Balsamow ko-
sztowniejszych, znajduią się zupełnie
w wodzie żywicznej. Nieznám za-
dneý na świecie Tyzanny, ktoreyby
ta woda w rożnym sukcesie wystar-
czać nie miała. Nawet zawiera w so-
bie cnoty dystryllacyi *Gayuku*, (które
drzewo, naywięcey w sobie zawiera
dobrych przymiotow] ponieważ zá-
grzewá, humory ślodzi, ślowem, iest *dia-
phoretica* y dziwnie pomagá w pedo-
grze, w Puchlinie, w fluxach, á nawet
y w chorobach sekretnych. Ani się iest
czemu dziwować, że essencya balsamu
starego drzewa iest skutecznieyszą niż essencya
młodego drzewa suchego. Używaznie
wod mineralnych, lubo dziwnie iest zy-

II

4
łom y żółdkowi pożyteczne, atoli
często bywá zawieszzone, dla zbyte-
cznego oziębienia, lub zapalenia, kto-
re sprawuie, á zaś woda żywiczna, nie-
tylko tych niepomyślych nie sprawuie
skutkow, ále owszem dziwnie pomaga
do uleczenia wzwyż mianowanych af-
fekcyi. Są takie okazy, że *Emetyk* z
nieporównanym dány bywá sukcessem,
atoli obawiać się trzeba, żeby częste
tego Lekarstwa używanie, nie osłabiło
Temperament. Zás operacya letka wo-
dy żywicznej, zdá się bydz przyzwoit-
szą Ekonomii zdrowia ludzkiego, że
wdraża y naprowadza należycie, dyge-
stye y sekrecye drogami łatwiejszemi
y naturalniejszemi. Widziałem dzieci
ią używające przez 6. cisle miesięcy,
nieprzerwanie z wielkim sukcessem, y
bez naymnieyszey inkonweniencyi,
z kąd łatwo osądzić, że iest lekusienn-
ką. Experyencya długa y tyśiącznie po-
wtorzona, nauczyła mię dostatecznie,
iż ią mogę sądzić dziwnie dobrą Ty-
zanną zgodną wszelkim czasom,
y wszelkiemu ludzi wiekowi. Wszy-
scy Lekarze zgadzają się iż Pedográ, po-
chodzi z ztęy dygestyi: y ztąd sądzą:
że ta choroba nie iest tak trudná do u-
zdrowienia, tylko przeto iż remedia za-
palające drážnią przyczynę błiską tej
choroby, á zaś remedia ochładzające,
przyczyniaią przyzżynę odległą. ale
wodá żywiczna, lubo iest pełná *Prin-
cipiis Activis*, które pomagają digestyę
lepiej ná wszystkie inne wiadome
spofoby, y lubo iest zdolná, to do po-
przedzenia, to do umnieyszenia tej af-
fekcyi,

fekcyi, to dając Krwi nowy wigor, to rozpędzając tę affekcyą, átożli z tym wszystkim nie jest tak w sobie zapalająca żeby miała szkodzić podagrykowi w samym akcessie choroby swoiey. Nie nie jest trudniejszego, y razem uprzykrzszego, iako walczyć y wojować z przedsięwziętami zdawną ludzi prejudycyami, przez długie dysputy. A zą tym y ja zaniechać muszę. Niech kto chce, iakie chce czyni trudności y obiekcye, zámą decydować będzie sam czas, y experyencya. Mogę sumieniem porwierdzić, iż to lekarstwo: *diu* wnie jest skuteczne: ná febrę y nie tylko, bynámniey nieprzyczynia inflammacyi febrowey, ale iá y owszem mityguie, y ugászá, jest razem: y *lenitivum* *Cardiale* náskuteczniejszy, y nábezpieczniejszy. Apelluję w tey mierze do experyencyi kogożkolwiek, któryby w Paroxyzmie febry miał zażyć tey wody wyleconey, (kiedy woda sama lub infuzya z ziół. rożnych, ná kształt *The* używania, żadnego, nie przynosi skutku) Zdám się iż enota osobliwszá y podziwienią godná, którą tá woda ma we wszelkich febrách, choćy żadnych inszych nie miała przymiotów, nierównie zbawiennieyszych, powinienáby iey ziednać zupełny u Pospolstwa kredyt y estymę. Widziałem ná swoje oczy pácyenta, krwawą chorobą, zádąwioną y záfzarzłą, náwiedzonego, który gdy mu nie niepomogły wszelkie insze remedia, tą się wodą zupełnie wykurował. Recepta ná tę chorobę według mnie náskuteczniejszá, y nay-

prętsza ta jest, wziąć Enomę w którąby wchodziła uncya żywicy szarey zwyczajney, rozpuszczoney ná ogniu, wedwu uncyach Oliwy z przydatkiem pułgarca Bunionu.

Z tych wszystkich Osob, którym te recepty porádziłem, ani jedney niebyło, któraby się nią nie uleczyła.

Nie bardziey ná świecie nie umania żółdka, iako tá woda żywiczna, zkad łatwo wniesć, że może bydz bardzo pożyteczná Podagrykom y po kilkokrotnych obserwacyach, iestem zupełnie wyperśwadowany, iż to jest najlepsze y náskuteczniejszy Lekarstwo, to, do przerzutowania od pedagry, to do umocnienia Náтуры, przeciwko Jey szkodliwym paroxyzmom to do odroczenia humorow od części ciała (złáchtniejszy z *J. Pr. Sydenham* zawołany Medyk Angielski) w swoim Tráktacie o Pedagrze; wyrażi, że ktożkolwiek wynálatby Lekarstwo iakie doświadczone, do pomagania digestyi, ten szczególnie chęć się może, że náwięcey przyczyni się do wykorzenienia Podagry, y wszelkich chorob Chronicznych. Niech każdy iák chce examiniuje, á przyznać musi, że woda żywiczna sprawnie ten skutek; co y codzienna náuczyła mię experyencya. Przestzegam iednak, że trzeba w tey mierze zażyć nieco dyskrytney attencyi. Jáko to náprzykład, pacyent mający podagrę; w żółdku, niepowinien tę wodę pić zimną ale wolno wyleconą. Moc náwiększá tey wody w usmierzeniu zápalenia krwi, nálepiey się pokázanie, w ku-

ie, w kuracyi Gangreny, z przyczyny wewnętrzney pochodzącey, doszedłem tego experyencyą nąd jednym z moich służących. Temu nakazałem pić nieprzerwanie, y rzęsiło wodę żywiczną przez kilka tygodni; a ta-mu zupełnie pomogła. Łatwo miarkuję, że gdy zalecam tę wodę ną tyle chorob, będą tacy, ktorzy ztąd zaraz będą konkludować iż w samey rzeczy niepomaga w żadney. Lecz miłość Chrześciańska y kompassya nąd ludźmi ubogiem, od Doktorow y Aptek dalekiemi, wymaga ną mnie, abym to doniósł co wiem y mam z doświadczenia; nieuważając bynáyminiey czy to będzie wdzięcznie przyjęto. Niech mię kto iak chce krytykuje, niech mi niekończone z Fizyki czyni obiektye, ia ną to bynáyminiey niedbam, tylko się experyencyą ną czas odwołać. Konsekwencye choroby opacznie imputowane, cyrkumstancye zle reformowane, lub zataione preokupacye ludzkie, przywiązania do iakiey strony, &c: Prawdzie nieprzyjazne, mogą ią doczasu przytrzymać ną dnie studni, lecz prędzey, lub późniey, wybrnie z tryumfem y blaskiem swoim, oświeci oczy tych wszystkich, ktorzy ie dobrowolnie nie zawierają.

J. P. Boerhaave (zawołany Medyk Holenderski) rozumie że mogło by bydź z czasem znalezione Lekarstwo doskonałe, ną ten iad y truciźnę, która krew zaraża w ospie, y dokłada, że tak wielki dla plemienia ludzkiego awantaz, powinienby ną

wszystkich zachęcać, do wszelkich wyszukiwania sposobow. Kto skutki przedziwne wody żywicznej w zabieceniu lub w uwolnieniu Osipy pilno zwąży? łatwo się domysli, że iest tym wzwyż mianowanym Lekarstwem.

Sądzą Lekarze: że róża y morowe powietrze nie są między sobą odmienne tylko w stopniu zarazy, ieżeli tak się rzecz ma, ta woda żywiczna byłaby skuteczną przeciwko morowemu powietrzu, gdyż widziałem że leczy doskonałe ną Różą. Ponieważ woda żywiczna ma cnotę fortyfikowania żołądka, tudzież oczyszczenia y restaurowania krwi, wszystkie insze wiadome lekarstwa przewyższającą, trzeba przyznać, że dziwnie wielkie będzie sprawowała skutki, w tey rozroznionej mnogości chorob, pochodzących od krwi nieczystey; bystrej, y złą digestyą nadpsowanej.

Spiritus Animalis formułą się ze krwi. Jaka będzie krew, takie będą te *Spiritus*, więcey lub mniej mocne. Ztąd wynika pożyteczność wody żywicznej we wszystkich ludziach hypokondrycznych y histerycznych, które affekcy z innymi pochodzącemi z indigestyi formułą *classim* zupełną chorob *chronicznych*. W kráiach naszych *Angielskich* (toż się może mowić bezpiecznie y o kráiach naszych *Polskich*) *Szchorbut* może się nazywać chorobą powszechną. Prawie każdy człek iest nim zarażony y mięsza się szchorbut lub więcey lub mniej, we wszystkich chorobach, Co Lekarze *Hiszpańscy y Włoscy*, we

wszystkich generalnie chorobach, znaydują jako Analogią y korelacją do choroby wstydliwej, podobnym sposobem inni Lekarze nie bez racyi mniemają, że skorbut, złą swoją influencyą, komunikuje się wszelkim temperamentom, we wszelakich chorobach. To pewną, że nie mamy transpiracyą tak wolną, jako ją mają Ludzie pod aeryą czystą, y w *Clima gurgazyn*, mieszkający. Ztąd pochodzi, że te humory: z którychby nas transpiracya miała uwolnić, y ewakuować, w następnie, iż y zaśmierdzają się Potrawy, które się stały naszym alimentem zwykłym *alcalissem* napełniając. *Succus animales*. Ztąd *Humores Corrosivi*, tyle zdrowiu szkodzące. Aeria wilgotną, krew gęstą sprząwnić, a zaś aerya słona, krew rozpaść. Y ztąd ci krew extravasowaną, liszacie, wrzody, y wszelkie inne *symptomata* szkorbutyczne.

Ciało ludzkie wciąga w siebie wilgoć y słoność aeryi y nią się że tak rzekę napawa, jako y wszelkim *Atmosphera* exhalacyami, który będąc dla wszystkich żyjących powszechny, każdego w społeczności respirującego, mniej lub więcej zarąza.

Jest zdanie doskonałych Lekarzow że wszelkie choroby y affekcyje świąga się y pochodzą z szkorbutu, który, przyznać trzeba, że sprząwnić, lub naśladowie *Symptomata* różnych innych chorob. Wspomniony *Eerberaave* upewnia, że szkorbut rodzi Pleurę, Kolkę nephretyczną, affekcyą w wątrobie y płucach, gorączki, maligny: febry intermittu-

jące: dysenterye, mdłości, puchliny, konsumpcye, konwulsye, fluxie, y paralizy: słowem mówić się może iż zawierają w sobie początki, y nasilenia wszystkich prawie ludzkich chorob.

A zatem remedium; wszelkie rodzaju szkorbutow leczące, ma być mianem: że skuteczne we wszelkich innych chorobach. Prawda: że *essencya* żywicy wyciągnięta we wszelkich partykulach balsamicznych przez wolne *dissolvens* zimney wody, nie jest z liczby owych lekarstw, prędkich, y gwałtownych, które razem y nierozdzielnie swoje sprząwują skutki, ale też irytując: często więcej przynoszą uszczerbku niż profitu.

A że jest *alterans* słodkie y pewne, które wskrus przenika całe *systema animalis*, otwiera, umacnia, utwierdza dukty Jego, dopędza *liquidum* w nich się zawierające, insinuuje się w najmniejszej arterye, a zatem nie może tylko powoli, y niby przez różne stopnie z czasem operować gruntownie, kuracyą chorob chronicznych. Atoli przynosi prętką folgę w silu okazyach, iakom to doświadczył, na silu ludziach, a nawet y na samym sobie. Widziałem z podziwieniem silą takich Osob, którym gdy zła dygestya sily y moc nądważyła była, kilku tygodniowe wody żywicznej używanie przywróciło im zupełny zwykły apetyt, przywróciło im sily, y wigor tak dalece, że iako inisi się ślali, miarkując, po dobrej cerze. Sama experyencya powinna determinować iak mocno, y iak silą używać trzeba tej wody.

Co

Co się tycze czasu iak długo iey u-
żywać przynależy, mowić bezpiecznie-
nie mogę: ztem nigdy żadnych złych
niewidział skutkow w tych, którzy ią
przez długi czas kontynuowali. owszem
siła pomyślnych w nich upatrywałem ef-
fektow: które iednak prędzey manife-
stować się nie będą; aż po dwóch lub
trzech Miesiącach, używania. J. P. Hoyer
(Lekarz Anglik uczony) uważa, iż zby-
wa nam na sposobie używania *terpen-
tyny*, y to dokłada; że kto by wynalazł
Sekret, uczynić ią sposobną y zdolną
do używania od Pacjenta; może sobie
obietcywać, że nią leczyć będzie. Pod-
grę, kamień, katary, puchlinę, szkor-
but, Rumatyśmy, wrzody; y obstrukcyę
wielkie w gruzołach, konkluduje na-
ostatku wzwyż mianowany Autor, iż
kto by pretendował: żeby *Terpenty-
na* służyła skutecznie do restabilicyi so-
kow yżytek drobnych po blonkach w
ciele ludzkim, ten powinienby ią da-
wać doużywania często, w szczerpę
bardzo porcyi, proporcya miarkując do
żołądka Pacjenta. A do tego trzeba, aby
ią Pacjent utrzymał czas, iaki, nie-
zbywając nagle iak w purgansie gdyż
prawi mocniejszy doles nabyt prętko
przemija; a do tego głowę urażaia.
Na taki wspomnionego zácnego Au-
thorá dykurs, ią taką wnoszę illacyę;
że infuzya *żywicy* lub *Terpentyny* w
zimney wodzie tym tak ciekawie szu-
kanym, obdarza nás sekretem, przeto
że nie obciąża się partykulami przy-
grubiznemi, któreby mogły żołądkowi
szkodzić, iako y wewnątrznościom y gło-

wie, a do tego, że iaka infuzya, jest sa-
twa do używania y tak często, y w tej
porcyi *dosis* y w tym stopniu mocy, iako
się każdemu staie, przyzwolito Pa-
cyentowi.

Przepomniałem y to dolożyć, że ta
woda żywiczna, jest Arcydoskonale *Pra-
servativum* konserwacyi zębów, y dzią-
seł; kiedy ie nią kto trze y płocze, a
do tego że głoś kląryfikuje y umacnia.

Miedzy tylą skutkami zdrowiu po-
żytecznemi które przynosi, żadnego
złego nieśprawuie; *to alterans dulce, &
Natura amicum*. Ta była maxyma
dawnych Fizyków, y Lekárzow, żeby
nigdy Pacjentow, y ich choroby nie
drażnić zbyt Lekarstwem. Co ie-
żeli tak bydz ma, y czy iestże na świe-
cie Lekarstwo któreby mniey mieszká,
iż y przewracało, *Ekonomią animalną*
iako woda żywiczna którą, iezli mogę
na własney zaledzać się experyencyi,
najmniejszego Pacjentom nieprzynosi
złego skutku; byle tak była używana,
iako należy. Znam w prawdzie pewną
Osobę, którą wyprószy spóry kielich
tej wody żywicznej przed śniadaniem
uczula cikliwość, nudność, y zwianie
się na żołodku, y ztąd wzięła do tej
wody wstręt, y abominacya, lubo do-
tąd dobrze mu służyła była. Atoli u-
pewniam, (byle była tak preparowana,
iako się wyżej dość skutecznie opisało)
że y tak wiela słoności będzie miała
żeby była skuteczna, y tak mało słusto-
ści żeby nie była obmierza; Rozumiem
(to mówiąc) o moim własnym spo-
sobie, preparowania tej wody, a nie

spółosobie zwykłym *Amerykańczykow*, którzy ją robią raz, nązbyt mocną, drugi raz zbytnie słabą, bo tak nięważnie preparowaną, luboby swego niestracił skutku, co do przzerwący od ospy, przecież niemogłaby być aplikowana nálezycie, we wszystkich affekcyach w których dociekle, że jest przedziwnie skureczną; y zdrową. Osoby delikatniejsze mogłyby tę wodę żywiczną przyjemszą w używaniu uczynić, wlaawszy kropelkę essencyi muskatolowej do każdej szklanki, albo też łyżeczkę winą. Z tey okazji obserwować mi przychodzi, iż znałem takie Osoby, które nie mogąc pić tę wodę ráno dla zbytniey delikatności żołądka pzywiali icy wieczorem, kładąc się spać, bez náymnieszego wstrętu: Gdy chcesz płokać tą wodą zewnętrzne affekcy; y przy fomentacyach, możesz ją uczynić nie co mocniejszą przymieszawszy cokolwiek wody gorącej. Co do bydłat y koni, w chorobach ich doznałem nie raz wielkich skutkow tey wody, y sądzę ją być użyteczniejszą niżeli bywa owa substancya gleycista y kleiowata, którą nazywają *Zywica Barbady* w chorobach niebezpiecznych może icy y siła, y często zażywać, tylo jednak: co żołądek każdego znieść może: Lecz w chorobach chronicznych, kwarta ráno, y tyleż wieczor wystarczy. Jezliby zaś tak mocną dosyć zdała się komu przykrą, tedy może przynaymniey pułkwarty zażyć, dzieląc na cztery razy. Przyzna każdy: że generalnie mówiąc, *altera-*

riva w małej kwocie, a często używane lepiej się mieszala ze krwią. Remedium tak doświadczone, na tyle różnych chorób, mianowicie przeciwko febrze, przyznać trzeba, że jest dziwnie wszystkiemu Plemieniu Ludzkiemu użyteczne. Atoli jednak partykularnie trojakim rodzajom Osob ją záchwalam, y rekomenduję, to jest ludziom ná morzu przebywającym, tudzież Damom, y wszelkiey płci Białogłówek, a ná ostatku ludziom, náukami z wielką aplikacją y sedentaryą zbyteczną bawiącym się. Zupelnie jestem wyperśwadowany, że woda żywiczna byłaby dziwnie użyteczną Mąrynatzom, baytkom, flisłom, do szkorbutu y do febry zgniętej, [*febris putrida*] skłonnym, zwłaszcza wielkie żeglugi odprawującym. Te choroby ná wodzie zarwane; y w Climach Cudzoziemskich tysiącami nászych ósmięć przyprawili Ziomekow, znaczne używanie wody żywicznej, byłoby ich zupelnie salwowało. Taż woda nieprzyniosłaby mniey pożytku nászym Damom, między ktoremi, są gośne kompassyi, które blade, wyschłe, nikczemne, niemogą y rázu jednego znieść z apetytem, dla ustawicznych indygesty y waporow. Niemieyszą trzeba mieć kommizeracją ná Osobami, do náuk się zbyt aplikującymi, które w ciasnym kacie siedząc; y zawsze nádechylone ná Księgami, w złey ciast posturze będąc, nie dobrą respiracją aeryą. Ponieważ otwartej acryi, y agitácii zabraniają sobie; śmieje im radzić; y życzyć używanie tego lekarstwa, kto-

które im równające się, wyżej mianowanym y na jedno wychodzące przyniesie skutki. Zbyteczną którą sam się bawić zwykłem sedentaryą, niemałą przyniosła zdrowiu memu indyspozycyą złączoną z różnemi affekcyami, a mianowicie z kolką żółtą, niezmierną która mi życie nie miłe y uprzykrzone często sprawowała a tym bardziey, że indyspozycyą tą samą nawet drążyła się, y irygowała agitacyą. Lecz od tego czasu, iakom używać począł wody żywej.

EXCERPT

z Gązety tygodniowej Niemieckiey w Hamburgu pod liczbą VIII. Roku: 1747. dnia 14. Stycznia wydanej.

Lekarstwo na Bydlęcą zarazę.

Pewny Szlachcic w Dublinie w Mieście Stołecznym Irlandyi mieszkający Imieniem: *Tomasz Prior*, zebrał z kilka set różnych Relacyi o ekstrakty dynaryjnych y prawie nad przyrodzonym sposobem odprawionych kuracyach przez używanie Wody żywicznej Biskupa *Berkley* sprawionych, z tych Receptę jedną podaliśmy, służącą przeciwko zarazie Bydła. Życzymy usilnie, aby tak *publico* iako też y Gospodarzom na wsi była pożyteczną, a jest taka.

Wlać trzeba bydłu choremu w gardło kwartę wody żywicznej (którą jednak mocniej preparowaną być musi, iak zwyczajnie; a to tym sposobem, że każdą miarę, przez 8. lub 10. minut mieszać albo potrząsać trzeba) to się czyni pierwszego dnia; co godziną, albo dwie godziny, kiedy bydło nie spi; Drugiego dnia dać się połową; a trzeciego dnia czwartą część tej miary. Toż trzeba kontynuować poty, aż się

czney, lubom nie jest wcale, zupełnie, y radicalnie, od zwykłej, y zadawionej affekcyi uwolniony; przecięż tak znaczną czuieć w sobie folgę, iż przyznać sumnieniem muszę, iż tej wody używanie, poczytam sobie za największe Błogosławieństwo P. Boga doczesne, y jestem zupełnie w sobie zkonwinkowany, że po Bogu, iczy winien jestem, że dotąd mi iest cześć przychodzi. *Cusiusvis est errare, nullius, nisi insipientis in errore perseverare. Cicer.*

Niemieckiey w Hamburgu pod liczbą VIII. Roku: 1747. dnia 14. Stycznia wydanej.

Bydlęcą zarazę.

kuracya skończy; przez ten czas trzeba bydłę chore w Domu chować, żeby w cieple zostawało.

Inną kuracyą, którą Szlachcic pewny na dwóch krowach doynych probował, y skutek swój odebrał; że zupełnie ozdrowiały.

Jak prętko krowę zrozumiał bydź chorą, co miarkował kiedy iczy z nozdrzy kapało, y z oczu ciekło, lub kiedy biegunkę albo na kształt febry czy trzęsienia lub nábrzniętość wymion miała; to kazał iczy dobrze siomą posłać, y ciepło przykryć. Potym przez 24. godzin dawał iczy co dwie godziny po kwarcie ciepłej wody żywicznej, przez drugie 24. godzin co dwie godziny po puł kwarty; a potym co dwie godziny po kwarterce, aż bydłę do zdrowia przywrócone było.

Od tego czasu, iak krową tylko, trzy miarki tej żywicznej wody wypija, zaraz trochę śianą drobnego iestć poczęła,

za, w puł godziny potym daś iey dwie kwarty Owsianey wody czyli kleiek, co chciwie wypija; gdy tedy iuż lepiej żartá daś iey więcej iák pierwey, aż też ná ostátek gdy do siebie trochę przysła całe wiadro wypija.

Iák prętko się tey wody żywicznej napiła, powychodziły ná wymionach krosty y wrzody, więc smołę z sadłem gotował, y zrobił z niey masę, którą te wrzody smárował, poty, aż się zagoiły.

Mleko tey krowie záraz wyschło, iák záchorowała, á ta drobina co zniey wydoiono, była zolta, iednąk kazał ją z rána y z wieczorá doić áby mleko zárazone wydóić.

(W takim razie niezáfzkodzi w podgardle nád pierśiami fontenellę zrobić, którą służy do odchodzenia materyi)

Gdy się iuż tey krowie popráwiło, tedy iey z początku, co 4. á potym co 6. godzin tey wody żywicznej dano, potym przez kilka dni, tylko zrána y wieczorá; á po szóstciu dniach od początku choroby, tak się dobrze miała że ją codzienn po godzinie ná trawę wypuszczać mazono, potym po-dwie y więcej godzin, iednąk nie przy wilgotnych dniach, albo kiedy deszcz padał.

Kiedy krowá, albo inne bydlę choruie, áby drugich nie zarázat, tedy potrzeba, każdemu zdrowemu bydlęciu dać dwie skorupki od iaiec wody żywicznej surowey, zmieszáney z ciepłą wodą, á przytym nozdrze y uszy dobrze smołą nátrzyć, co bez wátpienia od zarázy záchownić, kiedy bydlę srodze záchoruie, tedy nie záfzkodzi co godziná, poty pokiey nieozdrowieie, po kwárće wody żywicznej dáwać.

Preparácyá tey wody żywicznej.

Bierze się kwartá żywicy którą wlać w garnek polewany; y nálać garniec zimney studzianey wody, á patyczkiem szerokim, czyli lopatką przez kwádrans mieszać, y dobrze záwiązać, żeby przez trzy dni y nocy stało aż się ustoi. Potym olej y szumowiny z góry zebrać, á wodę wlać w flasze-dobrze opátrzone, y zátykające się mocno.

Sposób zaś do grzania tey wody iest takowy. Wleie się tyle tey wody żywicznej w garnek, y przytawi się żeby była iak ukrop, áby tę wodę którą się ná nią wleie zwolnić mogła. A ponieważ preparácyá tey wody trochę zmuśnás, tedy nie złe, żeby każdy kto bydlę albo krowy chová; miał takową wodę iuż ná pogotowiu preparowaną.

Drugi Sekret Doświadczony.

Dla przetrwácyi Bydla rogatego y zarázy ná Wiosnę y Jesień każdá bierze się niżej opisáná preskrypcyá, ná 16. sztuk bydla.

1. Grarniec Dziegciu. 8. Sledzi. Starych.
2. Gárcé Soli. 16. Główek Czosnku.
8. Łyżek piolunu polnego. 8. Jaięc.
- Putgarcá Maki Zytney.

To wszystko zmieszawszy utłuc subtelno, y gálki z tego porobić, w wielkości Orzecha Włoskiego, y przyśuszwszy trochę każdemu bydlęciu, gálkę iedną dać zrána, nimby bydlę jadło, przytym uważać trzeba kiedy się bydlę do gardła kładzie, trzeba głowę mocno przywiązać ku gorze y przez dwie godziny, potym lekarstwie, ani ieść ani pić dać, á gdyby też chorobá w bydlętach panowała: to może się choremu drugi dzień dáwać.

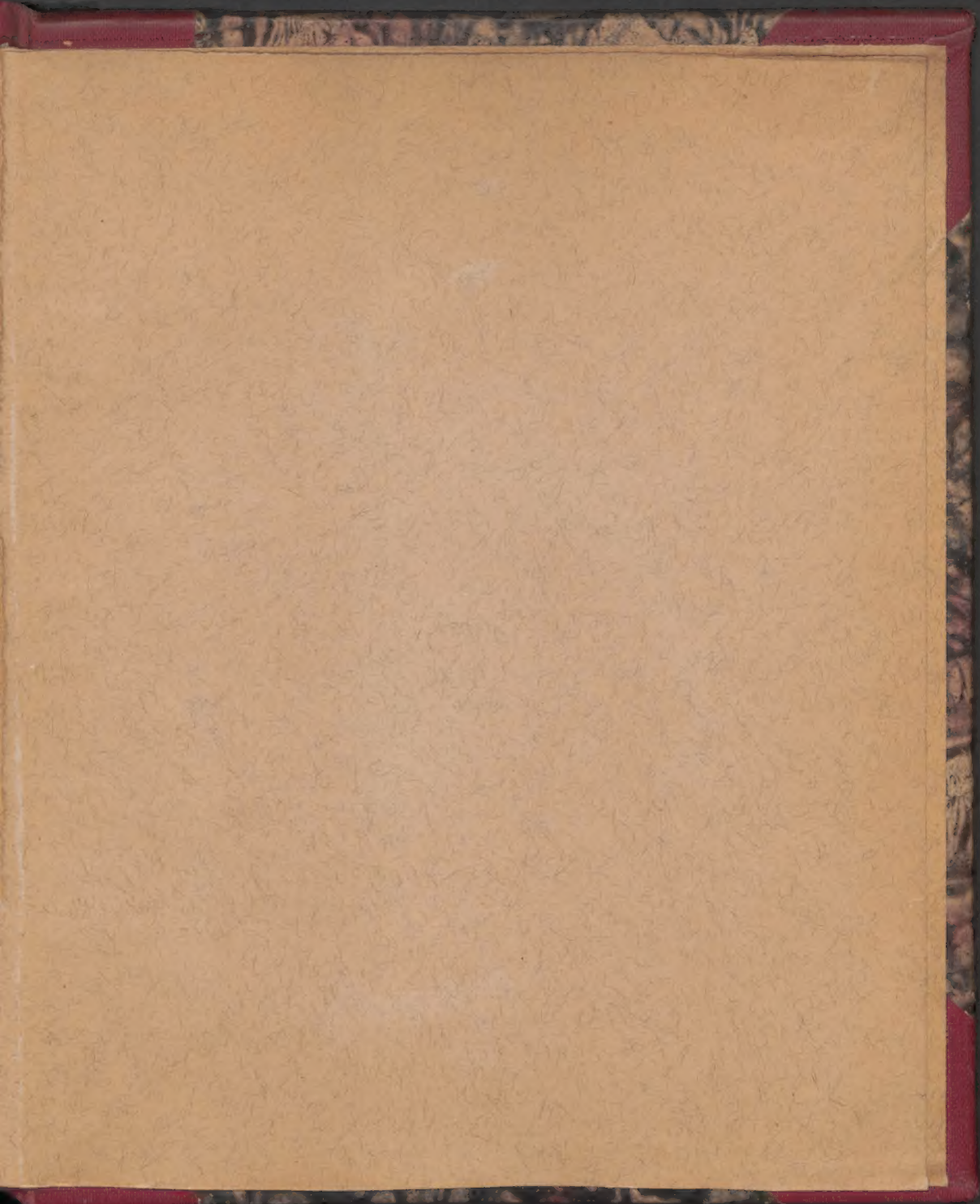
I have been thinking of you
 and your family very much
 and hope you are all well
 and happy. I am well
 and hope to hear from you
 soon. I am your affectionate
 friend, John Smith.

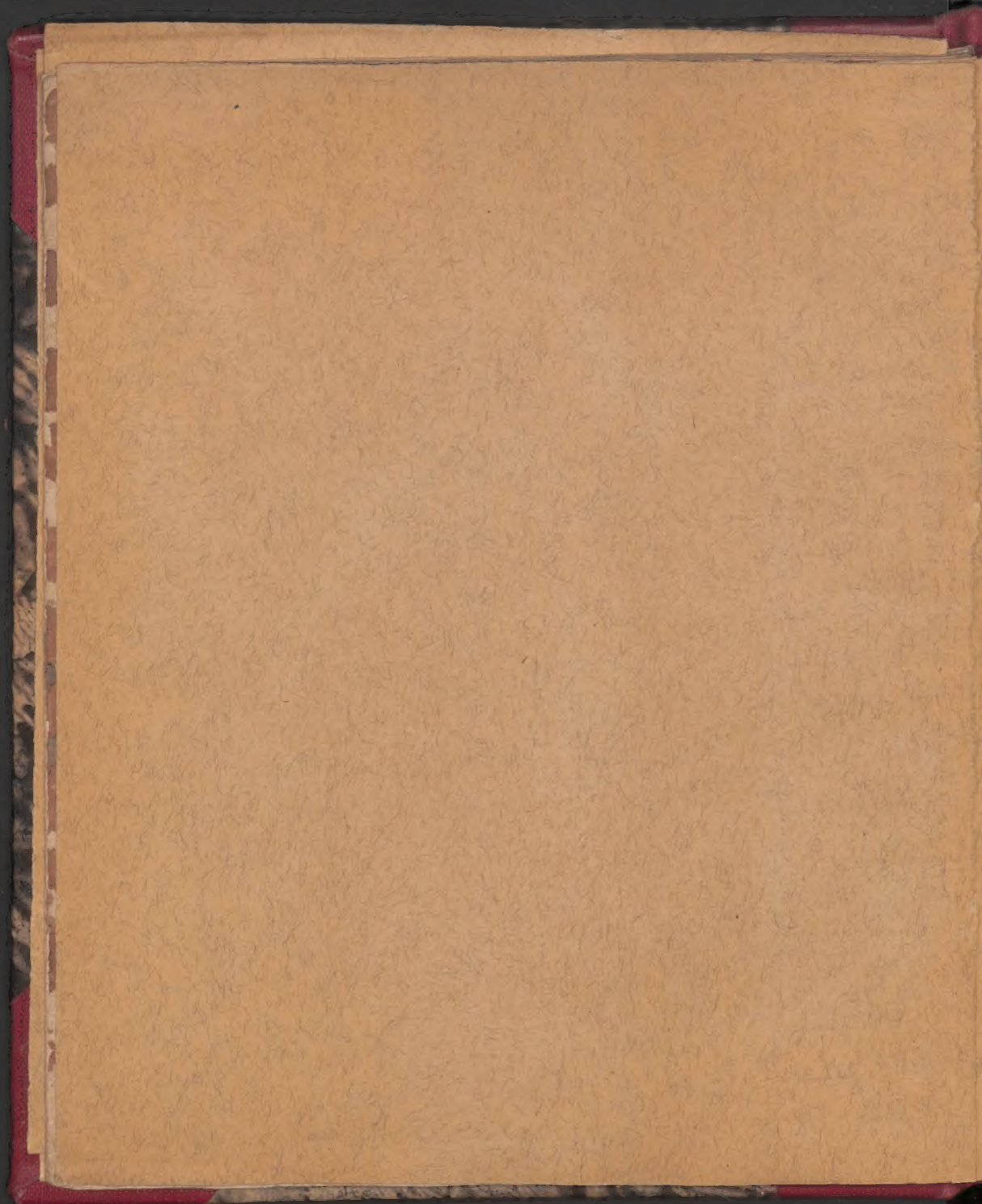
[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

Thymus - *Sp.* - *Chamaecladon* - *Chamaecyparissus* - *Chamaecyparissus* - *Chamaecyparissus*

Biblioteka Jagiellońska

stdr0025724

